

Η μουσική ως βασικός παράγοντας επικοινωνίας ανάμεσα στο γονέα και το βρέφος

Δημήτρης Μπατσής, Αλεξάνδρα Νούσια

Στην παρούσα βιβλιογραφική μελέτη δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη μουσική ως βασικό μέσο αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας ανάμεσα στον γονέα και το βρέφος. Το παιδικό τραγούδι και τα νανουρίσματα αποτελούν πρώτιστη επικοινωνιακή δίοδο ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί, ενισχύοντας την τρυφερότητα και τη συναισθηματική τους εγγύτητα. Αποτέλεσμα αυτού είναι η δημιουργία ασφαλούς δεσμού και συνεπώς μίας ασφαλούς προσκόλλησης μεταξύ μητέρας και βρέφους. Η χρήση της μουσικής ως βασικού εργαλείου αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας μεταξύ των γονέων και παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας ερευνάται στις πειραματικές μελέτες του Carnegie Hall της Wolf και της μεθόδου SALTMusic της Pitt, στις οποίες γίνεται και ειδική αναφορά. Βασικό συμπέρασμα των δυο μελετών μετά το πέρας της πειραματικής διαδικασίας με συμμετέχοντες γονείς και παιδιά, ήταν ότι η χρήση της μουσικής στο σύνολό της, αλλά και η εκτέλεση συγκεκριμένων μουσικών δραστηριοτήτων κατάλληλων για βρέφη και νήπια, καλλιεργεί, υποστηρίζει και βελτιστοποιεί σημαντικά τη μεταξύ τους επικοινωνία. Επιπλέον συνεισφέρει στη δημιουργία ενός ασφαλούς δεσμού καθώς ενισχύει σημαντικά και ενδυναμώνει τη δυαδική σχέση γονέα- παιδιού.

Λέξεις κλειδιά: μουσική, επικοινωνία, θεωρία ασφαλούς δεσμού, έμβρυο - βρέφος

Εισαγωγή

Πολυάριθμες έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια σχετικά με την επιρροή της μουσικής στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και τη χρήση της ως βασικό μέσο επικοινωνίας μεταξύ μητέρας και βρέφους (Children's Medical Group, 2018· Sarrazin, 2016· Brown, 2012). Η Sarrazin (2016) αναφέρει, πως τα βρέφη έχουν εκ φύσεως επαφή με τη μουσική. Συνεπώς, ανταποκρίνονται χωρίς δυσκολία σε μουσικά και ηχητικά ερεθίσματα, επικοινωνούν και μαθαίνουν μέσα από τη μουσική, καθώς η ίδια ευνοεί την νοητική τους ευημερία και πνευματική τους ανάπτυξη.

Οι Papatzikis & Papatziki (2015), αναφερόμενοι στη θεωρία των δυναμικών δεξιοτήτων, συγκλίνουν στο γεγονός, ότι τα παιδιά στους πρώτους μήνες μέχρι και το πρώτο έτος της ζωής τους αρχίζουν να αναλύουν, να κατανοούν και να επικοινωνούν, είτε με μεμονωμένες είτε με πολλαπλές πληροφορίες αισθητηριακών πληροφοριακών συνόλων και συστημάτων, φτάνοντας σε ένα επίπεδο γνωστικής ανάλυσης και επικοινωνίας. Επομένως, η επικοινωνία μεταξύ βρεφών και γονέων δε μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο ως μια ακουστική εμπειρία. Αντίθετα πρόκειται για μια πολυαισθητηριακή εμπειρία επικοινωνίας, καθώς περιλαμβάνει παραπάνω από μία αισθήσεις όπως η όραση, η αφή και η όσφρηση. Ενώ τα παιδιά αναπτύσσονται, είναι

σε θέση να κατανοήσουν, να χειριστούν και να επικοινωνήσουν με απλά σύνολα ή συστήματα κινήσεων, βασικά συναισθήματα και λειτουργίες. Έτσι, αποκτούν την ικανότητα επεξεργασίας και σύνθετης ανάλυσης πληροφοριών (συγκαταλεγόμενων και των μουσικών).

Οι γονείς από την άλλη, επιθυμούν, αλλά και οφείλουν, να βρίσκουν συνεχώς βελτιωμένους, αποτελεσματικότερους και πιο οικείους τρόπους να επικοινωνούν με τα παιδιά τους, καθώς η καλή επικοινωνία μεταξύ γονέων και τέκνων θα βοηθήσει τα τελευταία να αναπτύξουν τις ικανότητες τους για ώριμο διάλογο και θετική ψυχολογία. Ερευνητές, όπως οι Jucan & Simion (2015) και Volchegorskaya & Nogina (2014), έχουν βρει στοιχεία περί της ωφέλειας της μουσικής στην εκφραστικότητα των παιδιών και έχουν αντιληφθεί, πως η μουσικότητα αποτελεί σημαντικό μέσο επικοινωνίας και έκφρασης τρυφερότητας, μεταξύ γονέων και βρεφών/νηπίων. Η μουσική αποτελεί έναν δημιουργικό τρόπο και μια μορφή συναισθηματικής έκφρασης, που διευκολύνει την κοινωνική αλληλεπίδραση ανάμεσα στους γονείς και στα βρέφη. Το ένστικτο του παιδιού για άμεση συμμετοχή και δράση του δίνει την ευκαιρία να πειραματιστεί και να εκφραστεί μέσω της κίνησης, της φαντασίας και του αυθορμητισμού (Bergeson & Trehub, 1999). Με το τραγούδι, τη δημιουργία μουσικής και τα νανουρίσματα, οι γονείς αλληλεπιδρούν με τα βρέφη τους, δημιουργούν από νωρίς δεσμούς μαζί τους και ρυθμίζουν τη ψυχοσύνθεσή τους (Burke, 2018· Wolf, 2016· Sarrazin, 2016· Parousek & Parousek, 1981). Για αυτό, θεωρήθηκε σημαντικό να γίνει αναφορά σε κάποια καίρια ευρήματα της εκτενούς έρευνας, όσον αφορά το ζήτημα της μουσικής σε πολύ νεαρές ηλικίες και τον τρόπο με τον οποίο η ίδια συμβάλλει στην επικοινωνία μητέρας και βρέφους.

Ακουστικές εμπειρίες νεογνών και εμβρύων: πρώιμη επικοινωνία μεταξύ μητέρας

Ενδομήτριες ακουστικές εμπειρίες των νεογνών

Κοινή επιστημονική γνώμη αποτελεί πλέον το γεγονός, ότι ο άνθρωπος, ήδη πριν γεννηθεί, δύναται να έχει ακουστικές εμπειρίες και να αντιδρά σε αντίστοιχα ερεθίσματα. Η αντίδραση αυτή στα διάφορα ηχητικά ερεθίσματα καταδεικνύει, πως η μουσική επιδρά στην ανθρώπινη ύπαρξη ήδη από την προγεννητική ηλικία. Όπως έχει, άλλωστε, παρατηρηθεί, τα βρέφη ακόμη και προγεννητικά είναι δραστήριοι και ικανοί ακροατές (Burke, 2018· Arabin, 2002). Βάσει ανατομίας, τα αυτιά του εμβρύου αναπτύσσονται, ήδη, όταν το ίδιο είναι 0.9 χιλιοστά, ενώ, ο κοχλίας του μέσου αυτιού έχει διαμορφωθεί σε τελικό στάδιο, ήδη, στις 24 εβδομάδες. Αν και οι απόψεις των ειδικών δίστανται ελαφρώς πάνω στο ζήτημα, η ευρύτερη θεωρία είναι, πως ένα έμβρυο αρχίζει να αντιλαμβάνεται και να αντιδρά σε εξωτερικούς ήχους μεταξύ των 19 (Herper & Shahidullah, 1994) και 25 εβδομάδων (Burke, 2018) κύησης. Το τελευταίο τρίμηνο της κύησης το έμβρυο αντιδρά, πλέον, και κινητικά στα εξωτερικά

ακούσματα, καθώς έχει διαμορφωθεί πλήρως η ακουστική του λειτουργία (Abrams et al., 1998· DeCasper & Spence, 1986).

Καθώς το ακουστικό σύστημα συνεχίζει να αναπτύσσεται, οι αντιδράσεις στους ήχους γίνονται πιο εκλεπτυσμένες, με ερευνητικά δεδομένα να αποδεικνύουν, πως κατά το τρίτο τρίμηνο κύηση τα έμβρυα αναγνωρίζουν και αντιδρούν νοητικά και κινητικά στη φωνή και τον καρδιακό παλμό της μητέρας, (Burke, 2018· Ilari, 2002· Hepper & Shahidullah, 1994· Abrams & Gerhardt, 2000). Οι ήχοι αυτοί, σε αντίθεση με τους εξωτερικούς ήχους, μεταδίδονται στο έμβρυο μέσω του πλακούντα. Αυτός είναι κι ο σημαντικότερος λόγος που σημειώνονται αλλαγές τόσο στις κινήσεις, όσο και στον καρδιακό παλμό των εμβρύων, όταν ακούνε τη μητρική φωνή (Ilari 2002). Όπως έχει τονιστεί, οι μέλλουσες μητέρες αντιλαμβάνονται ξεκάθαρες κινήσεις ως απάντηση στα ηχητικά ερεθίσματα, που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον, κατά το τρίτο τρίμηνο της κύησης.

Όσον αφορά τους εξωμήτριους ήχους, συμπεριλαμβανομένης και της μουσικής, τα έμβρυα δύνανται να ακούσουν τη μουσική, που η ίδια η μητέρα ακούει κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης. Συνεπώς, είναι ικανά να βιώσουν από πολύ νωρίς μια ποικιλία μουσικών ερεθισμάτων (Burke, 2018· Arabin, 2002). Μάλιστα, έχει αποδειχθεί, πως μετά τη γέννησή τους τα βρέφη, συχνά, προτιμούν ορισμένες από τις ακουστικές εμπειρίες, που βίωσαν ως έμβρυα (Burke, 2018· Lecanuet & Schaal, 1996).

Σύμφωνα με την Arabin (2002), η προγεννητική έκθεση στους ήχους μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στα συμπεριφορικά μοτίβα των νεογέννητων. Όπως η ίδια αναφέρει, τα ηχητικά ερεθίσματα, τα οποία θυμίζουν ήχους που ακούστηκαν ενδομήτρια, μπορούν να λειτουργήσουν ως επιπλέον κίνητρο στον θηλασμό, αλλά και να βοηθήσουν το βρέφος να κοιμηθεί. Επίσης, αναφέρει ένα πείραμα, στο οποίο χρησιμοποιήθηκαν ομιλία και μουσική κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης: στο γκρουπ που εκτέθηκε μόνο σε ομιλία, μόνο το 58% των συμπεριφορικών μεταβλητών στα νεογέννητα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως θετικές (π.χ. το βρέφος να μπορεί να καθισχυαστεί εύκολα), 16% αμφιλεγόμενες και 26% αρνητικές (π.χ. κλάμα για απροσδιόριστο λόγο, ανάγκη για συνεχή προσοχή). Αντιθέτως, στο γκρουπ που άκουγε μουσική, το 90% των νεογέννητων παρουσίασαν φανερά θετικές συμπεριφορές στην πλειοψηφία των καταστάσεων. Επομένως, η αφιέρωση χρόνου από τις εγκύους αποκλειστικά στην ακρόαση μουσικής, χωρίς άλλα ακουστικά ή γενικότερα εξωτερικά ερεθίσματα, μπορεί να αποτελέσει σημαντική θετική παρέμβαση για το έμβρυο (Arabin, 2002). Η ακρόαση είναι προφανώς ζωτικής σημασίας στην μουσική εξέλιξη του παιδιού και για αυτό η Burke (2018) υποστηρίζει, πως, στην ουσία, η μουσική παιδεία μπορεί να θεωρηθεί, ότι ξεκινά ενδομητρίως.

Περίοδος 0-12 μηνών

Η έρευνα έχει δείξει, ότι τα νεογνά ακούν και αντιδρούν, ήδη, από το πρώτο εικοσιτετράωρο μετά τη γέννα (Wolf, 2016). Μάλιστα, είναι ικανά να διακρίνουν μία

ανδρική από μία γυναικεία φωνή, καθώς και άλλους οικείους ήχους, δείχνοντας ιδιαίτερη προτίμηση σε ήχους και τραγούδια που άκουσαν κατά την ενδομήτρια ζωή τους. Αναγνωρίζουν, ωστόσο, και προτιμούν τη φωνή της μητέρας τους από τη φωνή οποιασδήποτε άλλης γυναίκας (Burke, 2018· Ilari, 2002· Abrams & Gerhardt, 2000).

Οι πρώτες μουσικές έννοιες, που αντιλαμβάνεται ένα βρέφος, είναι η ένταση, η χροιά, η χρονική διάρκεια και αργότερα, η τονικότητα και η αρμονία (Thorpe, 1986). Στους 6 – 24 μήνες ζωής του, το βρέφος είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται και να διακρίνει διαφορές ή και αλλαγές στη χροιά, στο τονικό ύψος, στην ένταση του ήχου (Μπακατσή, 2008) και στα ρυθμικά μοτίβα (Flom, Gentile & Pick, 2008· Ilari, 2002). Οι Trehub και Thorpe (1989) σε πείραμά τους διαπίστωσαν πως τα βρέφη μπορούν να κατηγοριοποιήσουν ηχητικές ακολουθίες με βάση το ρυθμικό μοτίβο και την ταχύτητά του. Αποδεικνύεται, επομένως, η ικανότητα των βρεφών να επεξεργάζονται περίπλοκα ρυθμικά μοτίβα. Ταυτόχρονα, τα βρέφη φαίνεται, πως δείχνουν προτίμηση στο ρυθμό της μουσικής και όχι στους θορύβους (Burke, 2018). Οι Winkler, Haden, Ladinig, Sziller και Honing (2009) διαπίστωσαν, επίσης, σε ένα πείραμά τους με 14 υγιή νεογνά, πως παρεμβαίνοντας στον παλμό μιας ηχητικής ρυθμικής ακολουθίας τα τελευταία μπορούν να αντιληφθούν τον ρυθμό ενός κομματιού και να διακρίνουν τις παρεμβάσεις. Το πείραμα πραγματοποιήθηκε παρακολουθώντας και μετρώντας την ηλεκτρική διέγερση / αντίδραση του εγκέφαλου των βρεφών στους ήχους. Σχετικά με το ρυθμό και τη χρονική αξία, μελέτες έχουν δείξει, ότι τα νεογνά είναι ευαίσθητα σε ορισμένα χρονικά χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα στη διάρκεια ενός ήχου και στην αναγνώριση της περιοδικής επανάληψης σε ηχητικά μοτίβα (Stefanics, 2007). Επίσης, τα βρέφη είναι σε θέση να ανιχνεύσουν το ρυθμό στην μουσική, καθώς, παραδόξως, είναι ικανά να μάθουν πιο εύκολα τα ρυθμικά πρότυπα διαμέσου των ενηλίκων και είναι βιολογικά ικανά να αντιληφθούν το νόημα του ρυθμού από τα πρώτα στάδια της ζωής τους (Hannon & Trehub, 2005).

Σε έρευνα της Thorpe (1986) τα βρέφη μπορούσαν να εντοπίσουν αλλαγές στο τονικό ύψος σε μια ποικιλία διαστημάτων τα οποία σχηματίζονται ανάμεσα στους τόνους. Τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας, απέδειξαν, επίσης, πως τα βρέφη μπορούν να κατανοήσουν λεπτομέρειες ακόμη και για την μικρότερη μουσική μετάβαση στο τονικό ύψος, η οποία κατά τη Δυτική Ευρωπαϊκή μουσική είναι το ημιτόνιο. Αναφορικά με τους ήχους και τη μελωδία, το βρέφος αναπτύσσει από νωρίς σχέση με αντικείμενα, που παράγουν ηχητικά ερεθίσματα. Τα νεογνά αρέσκονται να κάνουν πειραματισμούς με τα αντικείμενα και να παράγουν διαφορετικούς ήχους. Η δυνατότητα παραγωγής ήχου, που διαθέτουν ορισμένα αντικείμενα (όπως, για παράδειγμα, το αγαπημένο παιδικό παιχνίδι της κουδουνίστρας), ενθουσιάζει τα βρέφη, ήδη από τους πρώτους μήνες της ζωής τους. Ως συνέπεια, είναι σε θέση να συνδυάσουν μία μελωδία με το τονικό ύψος, πριν καν αναπτύξουν γλωσσικές δεξιότητες (Burke, 2018· Wolf, 2016). Στην ηλικία των 3-6 μηνών, είναι ικανά να αντιδρούν ενεργητικά σε μουσικά ερεθίσματα και να ανταποκρίνονται σε αυτά με

ευχαρίστηση και έκπληξη. Σε επόμενο στάδιο, σωματοποιούν τα ερεθίσματα που δέχονται με διάφορες κινήσεις του σώματος και χειρονομίες. Παρατηρείται πως, η σχέση των βρεφών με τη μουσική αναπτύσσεται ραγδαία, καθώς λίγο αργότερα, μεταξύ των 6-12 μηνών, δύνανται να κατηγοριοποιούν με διάφορους τρόπους αυτά τα ερεθίσματα, να αντιλαμβάνονται τον τρόπο εκτέλεσης ενός τραγουδιού και να προσπαθούν να το τραγουδήσουν (Burke, 2018).

Ο ρόλος της μουσικής στην ενίσχυση του δεσμού ανάμεσα στη μητέρα και το βρέφος

Τα βρέφη έρχονται σε επαφή με ήχους και μουσικά ερεθίσματα από την εμβρυϊκή τους ηλικία (Wolf, 2016). Μετά από ειδική μελέτη, έχει παρατηρηθεί, ότι η μητρική φωνή, οι χτύποι της μητρικής καρδιάς, αλλά και τα ενδομήτρια μουσικά ακούσματα, επιδρούν θετικά στα συμπεριφορικά μοτίβα του νεογνού, ηρεμώντας το βρέφος.

Τα βρέφη είναι πολύ ευαίσθητα στην ιδιοσυγκρασία και την αυθεντικότητα των προσωδικών και μελωδικών εκφράσεων του επικοινωνιακού τους συντρόφου, καθώς και στο συναισθηματικό συντονισμό, που εκφράζεται μέσα από τον τόνο της φωνής, χειρονομίες και κινήσεις (Trevarthen, 2015). Μετά την εγκυμοσύνη, μεταξύ μητέρας και βρέφους έχει δημιουργηθεί ένα ιδιαίτερο κανάλι επικοινωνίας, της μητρικής φωνής. Και αυτό διότι, όπως έχει αποδειχθεί (Kisilevsky, Hains & Jacquet, 2004), ο ήχος της μητρικής φωνής είναι αυτός που προκαλεί τη μεγαλύτερη αισθητική διέγερση στο έμβρυο. Τα εκφραστικά, μη λεκτικά φωνήματα αποτελούν ένα από τα πρώτα στοιχεία, με τα οποία οι άνθρωποι συνδέονται μεταξύ τους. Η αμοιβαία, λυρική επικοινωνία ανάμεσα στον γονέα και το παιδί παρέχει ένα πλαίσιο για υγιή ανάπτυξη, όπως είναι εμφανές σε όλους τους πολιτισμούς (Trevarthen, 2015· Burke, 2018).

Ως εκ τούτου, η ακουστική εμπειρία του νεογνού, τόσο κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, όσο και μετά τη γέννηση, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους προδρόμους επικοινωνίας και δημιουργίας ενός ασφαλούς δεσμού μεταξύ μητέρας και βρέφους (Wolf, 2016· Hallam, 2010· Arabin, 2002· Hepper & Shahidullah, 1994). Η σύνδεση αυτή μεταξύ μητέρας-βρέφους κατά τη διάρκεια της κύησης σηματοδοτεί τη γενικότερη σχέση και επικοινωνιακή επαφή της μητέρας με το βρέφος στο μέλλον (Τζανάκης & Αϊλαμάκης, 2002).

Με τον όρο «δεσμός μητέρας-βρέφους», αναφερόμαστε στη θεωρία της προσκόλλησης του Bowlby. Ο Bowlby με τον όρο προσκόλληση, δηλώνει τον έντονο συναισθηματικό δεσμό που αναπτύσσεται μεταξύ του βρέφους και της μητέρας ή άλλων προσώπων (φροντιστές), που συμμετέχουν στην καθημερινή φροντίδα του κατά το πρώτο έτος της ζωής του. Είναι μια στενή σχέση, η οποία χαρακτηρίζεται από αμοιβαία στοργή και επιθυμία των ατόμων να βρίσκονται μαζί (Bretherton, 1992· Bowlby, 1958). Μετέπειτα έρευνα απέδειξε, ότι η ασφαλής προσκόλληση του βρέφους με την μητέρα/φροντιστή του, η σχέση, δηλαδή, που δημιουργεί η μητέρα με το

βρέφος, είναι καθοριστική για την περαιτέρω πορεία υγιούς ανάπτυξης και ευεξίας του ατόμου (Hallam, 2010· Denham, Renwick & Holt, 1991). Οι πρώτες επικοινωνιακές εμπειρίες συμβάλλουν στην ασφαλή προσκόλληση μητέρας - βρέφους και επηρεάζουν τη νευρολογική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του βρέφους. Υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία, σχετικά με τη σχέση και τη θετική συμβολή της μουσικής και του τραγουδιού στις αλληλεπιδράσεις μητέρας-βρέφους, στην προσκόλληση, στη συναισθηματική ρύθμιση και στην υγεία των βρεφών (Creighton, 2011). Η δημιουργία ενός ασφαλούς δεσμού μεταξύ μητέρας και βρέφους ξεκινά από την αρχή της εγκυμοσύνης και κορυφώνεται κατά τη διάρκεια και μετά τη γέννηση του βρέφους, με τον πρώτο χρόνο να χαρακτηρίζεται ως ο πιο σημαντικός στην εδραίωση μιας ασφαλούς προσκόλλησης (Arabin, 2002· Bretherton, 1992· Denham, Renwick & Holt, 1991).

Η επικοινωνιακή μουσικότητα στην αλληλεπίδραση μητέρας-βρέφους

Η μουσική ενισχύει σημαντικά την επικοινωνία γονέα - βρέφους και την μεταξύ τους σχέση. Μελέτες, σχετικές με τη διαδικασία της πρώιμης ανάπτυξης και τον τρόπο με τον οποίο αυτή ενισχύεται κατά την τυπική και άτυπη μάθηση, δείχνουν, ότι η επικοινωνιακή επαφή μέσω της μουσικής είναι ζωτικής σημασίας, καθώς ενισχύει τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού περιβάλλοντος ανάπτυξης για το νεογνό (Landry, Smith, & Swank, 2006). Μέσω της καθημερινής μουσικής διάδρασης γονέα και παιδιού, ενισχύεται η ικανότητα έκφρασης του βρέφους, αναπτύσσονται τα ψυχοκινητικά και σωματικά χαρακτηριστικά του και καλλιεργείται το πνεύμα του. Από τη γέννησή του μέχρι την ηλικία των 6 μηνών, το νεογνό χρησιμοποιεί το κλάμα του ως πηγή παραγωγής ήχου και επιθυμίας για επικοινωνία με τους γονείς του. Επιπλέον, με το κλάμα αποζητά την ικανοποίηση των βασικών του αναγκών, παίζει, αλληλεπιδρά και εκτονώνει την ενέργειά του.

Κατά τους Parousek και Parousek (1981), τα μουσικά στοιχεία στη φωνή του γονέα/κηδεμόνα τραβούν την προσοχή του βρέφους, το ηρεμούν και το διευκολύνουν να αναγνωρίσει τον ομιλητή. Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι ένα αρχικό στάδιο της ανάλυσης του λόγου από τα βρέφη είναι η αντίληψη/αναγνώριση της θεμελιώδους συχνότητας μιας φωνής, η οποία είναι ανάλογη του μελωδικού σχήματος ενός μουσικού κομματιού. Αυτό επιτρέπει στα βρέφη να αναγνωρίζουν τη φωνή του κηδεμόνα τους από την χαρακτηριστική της μελωδικότητα.

Σύμφωνα με την Sarrazin (2016), υπάρχει πληθώρα απλών καθημερινών μεθόδων και δραστηριοτήτων, που θα μπορούσαν οι γονείς να επιστρατεύσουν, ώστε να δραστηριοποιηθούν τα βρέφη τους, όσον αφορά τις αισθήσεις τους και κυρίως την ακοή τους. Σε αυτό το σημείο το μουσικό παιχνίδι δημιουργεί και ενισχύει τον ιδιαίτερο προσωπικό δεσμό μεταξύ ενός ενήλικα (συνήθως γονέα ή κηδεμόνα) και ενός βρέφους ή νηπίου. Για τα νεογέννητα και τα πολύ μικρά παιδιά τα μελωδικά

στιχάκια, με την ταυτόχρονη υποβοηθούμενη κίνηση των δακτύλων των ποδιών τους, συνδέουν τον μελωδικό ήχο με μία ευχάριστη και οικεία πράξη. Η εισαγωγή του ρυθμού και του τραγουδιού στην καθημερινότητα των παιδιών, έχει θετική επίδραση στην επικοινωνία με τους γονείς ενδυναμώνοντας τη μεταξύ τους εγγύτητα.

Η διαπροσωπική σύνδεση μέσω της μουσικής προσεγγίζεται ως μια αμφίδρομη και αμοιβαία επικοινωνιακή ανταπόκριση μεταξύ των ατόμων. Στο πεδίο της μουσικής έρευνας, η ίδια διαδικασία ονομάζεται «Επικοινωνιακή Μουσικότητα». Μια μη λεξικοποιημένη μορφή επικοινωνίας, δηλαδή, μεταξύ ενήλικα και βρέφους, η οποία πραγματεύεται την ταχύτητα και το τονικό ύψος, καθώς και τα αφηγηματικά τραγουδίσματα (Malloch & Trevarthen, 2009). Το βιβλίο *Communicative musicality: Exploring the basis of human companionship* των Malloch και Trevarthen (2009) μελετά σε βάθος τη θεωρία της Επικοινωνιακής Μουσικότητας (όρος τον οποίον εισήγαγαν οι ίδιοι), η οποία πραγματεύεται τη μουσική φύση της ανθρώπινης επικοινωνίας. Όπως αναφέρουν, αυτή η θεωρία αναπτύχθηκε μέσα από μελέτες, οι οποίες έδειξαν, πως στην επικοινωνία μητέρων-βρεφών διαφαίνονται συγκεκριμένα μοτίβα συγχρονισμού, φωνητικής χροιάς και ανταπόκρισης με χειρονομίες οι οποίες αναλογούν στη μελωδία των αντίστοιχων μουσικών ακουσμάτων. Χωρίς αυτό να γίνεται επί σκοπού, συχνά η διάδραση μεταξύ μητέρας και βρέφους ακολουθεί τυπικούς κανόνες μιας μουσικής εκτέλεσης. Η θεωρία συγκεντρώνεται στον έμφυτο ρυθμό και τη διάθεση για μουσική έκφραση, που διακρίνεται στην ανθρώπινη επικοινωνία από τη βρεφική περίοδο. Επίσης αποδεικνύει, πως η ομιλία και η κίνηση με μουσικοκινητικά στοιχεία αποτελούν ουσιαστικά θεμέλια επικοινωνίας. Να σημειωθεί, πως η «Επικοινωνιακή Μουσικότητα» έχει χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο σε έρευνες και πρακτικές εφαρμογές πολλαπλών επιστημών, όπως η ψυχολογία, η νευροεπιστήμη, η γλωσσολογία και η μουσικολογία, κάτι το οποίο μαρτυρά τις αμέτρητες εφαρμογές των μουσικών θεωριών και πρακτικών στον τομέα των επιστημών (Kugiumutzakis & Trevarthen, 2015· Malloch & Trevarthen, 2009).

Σχετική έρευνα των Gogate, Bahrich και Watson (2000) έχει δείξει ότι οι ενήλικες κατά την αλληλεπίδρασή τους με νεογέννητα, αλλά και μεγαλύτερα παιδιά, επιλεγούν μια χαρούμενη φωνή και συγκεκριμένα, τραγούδια, όπως τα νανουρίσματα, τα οποία αποτελούν καθολικές περιπτώσεις τραγουδιών αλληλεπίδρασης (Conrad, Walsh, Allen & Tsang, 2011).

Τα νανουρίσματα ως βασικό μέσο επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης ανάμεσα στη μητέρα και το βρέφος

Τα νανουρίσματα, τα πρώτα τραγούδια του φροντιστή προς το βρέφος, αποτελούν έναν μοναδικό τρόπο επικοινωνίας ανάμεσα στο βρέφος και το πρόσωπο που τραγουδά. Το τραγούδι των μητέρων προς τα παιδιά τους και τα νανουρίσματα έχουν ευεργετική επίδραση στο συναισθηματικό δεσμό μεταξύ μητέρας – βρέφους, καθώς

και στην μείωση του στρες των μητέρων τόσο πριν όσο και μετά τον τοκετό (Wolf, 2016· Burke, 2018· Trevarthen, 2015). Τα νανουρίσματα αποτελούν ένα από τα κυριότερα μέσα, με τα οποία η μητέρα και παιδί επικοινωνούν με το δικό τους μοναδικό τρόπο. Μπορεί κάθε φορά να διαφοροποιείται ο τρόπος με τον οποίο εκτελούνται. Σύμφωνα με την Trehub (2001) τα βρέφη επιδεικνύουν μια προτίμηση προς το τραγούδι της μητέρας σε σχέση με την ομιλία της.

Η επικοινωνία μητέρας – βρέφους μέσω της μουσικής και των νανουρισμάτων, φαίνεται να έχει θετική επίδραση ακόμα και στις καθημερινές συμπεριφορές των νεογνών, καθώς όπως έχει αποδειχθεί, η μουσική και το τραγούδι επιδρούν θετικά στον ύπνο των βρεφών, στη μείωση των κολικών επεισοδίων και του κλάματος (Persico, et. al, 2017).

Η ρυθμική δομή στα νανουρίσματα σχετίζεται αρκετά με τις αλληλεπιδράσεις μητέρας – βρέφους μέσω των διαφόρων τραγουδιών και τραγουδισμάτων (Longhi, 2009). Έτσι, σχηματίζονται δύο ομάδες επικοινωνίας:

1) Το τραγούδι (ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η ηχητική επικοινωνία) της μητέρας προς το βρέφος.

2) Οι μη λεκτικές συμπεριφορές, οι οποίες στηρίζονται στον ρυθμό που παράγουν οι μητέρες και τα βρέφη, κατά τη διάρκεια των αλληλεπιδράσεων που προκαλεί το τραγούδι.

Κατά την εκτέλεση του νανουρίσματος, δημιουργείται μια τελετουργική ατμόσφαιρα, κατά την οποία ο γονέας συγχρόνως κινείται, δημιουργώντας, έτσι, μια φυσική εγγύτητα με το παιδί του. Με το νανούρισμα, η μητέρα χαϊδεύει και αγκαλιάζει το βρέφος, ενώ λικνίζεται. Κατά αυτόν τον τρόπο, καλύπτει τις βιολογικές, κοινωνικές, αλλά και πνευματικές του ανάγκες, όπως την ανάγκη για τρυφερή και οικεία σωματική επαφή (Trevarthen, 2015). Επιπλέον, όπως φάνηκε στα αποτελέσματα της μελέτης των Vlismas, Malloch και Burnham (2012), η μουσική με κίνηση ενισχύει τη δυαδική σχέση, επαφή και αμοιβαιότητα μεταξύ μητέρας – βρέφους.

Όσον αφορά το ρυθμό και τη μελωδία, τα νανουρίσματα είναι απαλά, στοργικά και με αργό ρυθμό. Αυτά είναι και τα στοιχεία, που τα διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα είδη τραγουδιών. Εκφράζουν έντονα τη μητρική αγάπη και είναι ιδιαίτερα ευεργετικά στη δημιουργία μιας θετικής σχέσης, αλλά και στην ευεξία της μητέρας και του βρέφους (Trevarthen, 2015· Hallam, 2010· Landry, Smith & Swank, 2006).

Επιπρόσθετα, η αλληλεπίδραση γονέα-παιδιού, μέσω των μουσικών δραστηριοτήτων, ενισχύει σημαντικά τη γλωσσική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, την προσοχή τους, αλλά και τις προ-κοινωνικές δεξιότητές τους (Burke, 2018· Sarrazin, 2016· Wolf, 2016· Hallam, 2010). Συμπερασματικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, πως η μουσική αλληλεπίδραση μεταξύ γονέα και βρέφους είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη μετέπειτα εξέλιξη και ολόπλευρη ανάπτυξη του βρέφους (Williamsetal, 2015).

Δύο μελέτες-προτάσεις για τη βελτίωση της επικοινωνίας γονέων – βρεφών μέσω της μουσικής: Lullaby Project (Carnegie Hall) και μέθοδος SALTMusic

Το Lullaby Project απευθύνεται σε νέους γονείς δίνοντάς τους την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με επαγγελματίες μουσικούς με κύριο σκοπό το τραγούδι και τη δημιουργία μοναδικών προσωπικών νανουρισμάτων. Η ιδιαιτερότητά του σε σχέση με παρόμοια project έγκειται στο γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του προγράμματος οι γονείς, όχι μόνο τραγουδούν νανουρίσματα με τα βρέφη τους, αλλά ταυτόχρονα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και οι ίδιοι τα δικά τους νανουρίσματα. Με αυτό τον τρόπο αποτυπώνουν τα προσωπικά τους βιώματα και συναισθήματα, γεγονός το οποίο ενισχύει ακόμα περισσότερο το συναισθηματικό δεσμό και τη μοναδικότητα της δυαδικής τους σχέσης. Αντίστοιχα η SALTMusic επιλέχθηκε ως ένα ερευνητικό έργο δράσης με γονείς και παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας στην οποία εφαρμόζονται στρατηγικές όπως η χρήση του λόγου και η μουσική. Στόχος της μεθόδου είναι τόσο η υποστήριξη της γλωσσικής ανάπτυξης των παιδιών όσο και η ενίσχυση της επικοινωνίας ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς.

Lullaby Project (Carnegie Hall)

Στο Lullaby Project, στο Carnegie Hall, γονείς βρεφών ή νηπίων, που ζουν κάτω από στρεσογόνες συνθήκες, εξερεύνησαν τρόπους χρήσης της μουσικής για την ενίσχυση της μεταξύ τους επικοινωνίας, καθώς και για τη διαχείριση και θετικότερη αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων. Κατά την πρώτη συγκέντρωση, οι συμμετέχοντες, συνεργαζόμενοι με τους μουσικούς του project, άντλησαν πληροφορίες από προσωπικά ημερολόγια, γράμματα που έγραψαν στα μωρά τους και δικές τους προσωπικές μουσικές αναμνήσεις, με σκοπό να συνθέσουν ένα πρωτότυπο νανούρισμα για τα παιδιά τους. Κατά τη δεύτερη συγκέντρωση, οι γονείς συνεργάστηκαν με μουσικούς, σύνθετες και μαέστρους για να τελειοποιήσουν και να ηχογραφήσουν τα νανουρίσματα, που δημιούργησαν. Κατά την τρίτη συγκέντρωση, οι γονείς άκουσαν τις εκτελέσεις όλων των νανουρισμάτων και έκαναν έναν απολογισμό, σχετικά με τον τρόπο που τους βοήθησε η διαδικασία, καθώς και τη σημασία που είχε, εν τέλει, για τους ίδιους και τα παιδιά τους. Τα νανουρίσματα αυτά ήταν διαθέσιμα στους γονείς, ώστε να τα χρησιμοποιήσουν και να τα επεξεργαστούν, όποτε θα το επιθυμούσαν.

Τα πρώιμα αποτελέσματα της μεθόδου έδειξαν, ότι η δημιουργία και η εκτέλεση νανουρισμάτων ωφέλησε εξίσου σημαντικά γονείς και παιδιά. Παρόλο που αυτή ήταν μία σύντομη παρέμβαση, οι γονείς φάνηκε ότι επηρεάστηκαν βαθύτατα. Ως αποτέλεσμα της συμμετοχής στα εργαστήρια νανουρισμάτων, οι γονείς ένιωσαν, να ενισχύεται ιδιαίτερα η δημιουργικότητά τους, αλλά και η συναισθηματική και ψυχική τους υγεία. Αν και αρχικά αντιμετώπιζαν πολλές οικογενειακές δυσκολίες, δήλωσαν,

ότι μετά το πέρας της διαδικασίας, απέκτησαν περισσότερη αισιοδοξία και θετικότερες πρακτικές αντιμετώπισης στρεσογόνων καταστάσεων ανάμεσα στους ίδιους και τα παιδιά τους. Όπως δήλωσαν οι συμμετέχοντες, η δημιουργία του νανουρίσματος τους ώθησε, να αναλογιστούν και να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση και επαφή με τα παιδιά τους ως γονείς. (Wolf, 2015)¹.

Αυτό το πείραμα, εν τέλει, απέδειξε πόσο θετική και πρωτόγνωρη εμπειρία μπορεί να είναι η δημιουργία μουσικών ακουσμάτων από τους ίδιους τους γονείς για τα παιδιά τους και πως, μέσω μίας τέτοιας διαδικασίας, μπορεί να αντιμετωπιστεί το στρες στην καθημερινή τους επαφή και να βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό η μεταξύ τους σχέση.

Συμπληρωματικά και σύμφωνα με τα ευρήματα του LullabyProject, η Wolf προτείνει επιγραμματικά κάποιες ενέργειες και μεθόδους, που βοηθούν, ώστε να έρθουν κοντά οι μητέρες με τα βρέφη ή και τα μικρότερα παιδιά τους μέσω της μουσικής. Οι μέθοδοι, στις οποίες επικεντρώνεται, σχετίζονται με το, πως οι γονείς/φροντιστές μπορούν να εντάξουν την μουσική στην καθημερινότητα των παιδιών τους με ευρηματικούς τρόπους. Μεταξύ αυτών, η Wolf προτείνει την ένταξη του τραγουδιού και της μουσικής στο καθημερινό πρόγραμμα της οικογένειας, καθώς και την ιδέα της διαμόρφωσης των στίχων γνωστών νανουρισμάτων, που οι γονείς τραγουδούν στα παιδιά, βάσει οικείων καταστάσεων των παιδιών, ώστε να παραπέμπουν σε προσωπικές στιγμές και αναμνήσεις τους. Επίσης, τονίζει τη σημαντικότητα της χρήσης μουσικής στις εκτεταμένες διαδρομές (π.χ. στο αυτοκίνητο, το λεωφορείο) ως μέσο χαλάρωσης, αλλά και τρόπο μετάδοσης των τραγουδιών και των νανουρισμάτων κατά παράδοση από γενιά σε γενιά. Μάλιστα, η ίδια θεωρεί και επισημαίνει, πως οι γονείς θα πρέπει να ενθαρρύνουν περισσότερο την ενεργή παραγωγή μουσικής και τραγουδιού από την παθητική ακρόαση, καθώς και την έκθεση των παιδιών σε πληθώρα μουσικών ειδών και εμπειριών.

Μέθοδος SALTMusic

Ένα πιο πρόσφατο άρθρο, σχετικό με την ανάπτυξη της επικοινωνίας του βρέφους μέσω της μουσικής, εστιάζει στην εύρεση καινοτόμων μεθόδων για την συμμετοχή των παιδιών σε διαδραστικά παιχνίδια, ως προϋπόθεση του ερευνητικού έργου δράσης (Pitt, 2019). Στόχος της διεπιστημονικής ερευνητικής ομάδας ήταν να

¹ Το Lullaby Project έγινε σε συνεργασία μεταξύ της Dr Wolf και του Weill Music Institute υπό την αιγίδα του Carnegie Hall. Το Weill Music Institute ασχολείται αποκλειστικά με την εισαγωγή και ενίσχυση της μουσικής παιδείας και αφορά παιδιά και νέους από τις κοινότητες της Νέας Υόρκης, αλλά και από πολλές άλλες πόλεις και χώρες του εξωτερικού. Συνεργάζεται με πάρα πολλούς επαγγελματίες μουσικούς, παιδαγωγούς και επιστήμονες, καθώς και με οργανώσεις και ιδρύματα υποστήριξης και προώθησης των τεχνών. Το Carnegie Hall έχει μακρά ιστορία ως πολιτιστικός θεσμός για την μουσική από το 1891. Τις τελευταίες δεκαετίες δραστηριοποιείται ενεργά στον τομέα της μουσικής παιδείας. Για περισσότερες πληροφορίες για το Weill Music Institute και το LullabyProject, ανατρέξτε εδώ:

<https://www.carnegiehall.org/Education/Social-Impact/Lullaby-Project>,
<https://www.carnegiehall.org/Education/About-the-Weill-Music-Institute>.

διευρύνει την κατανόηση και τις πρακτικές προσεγγίσεις που αφορούν την ενίσχυση και ανάπτυξη της επικοινωνίας ανάμεσα στα βρέφη και τους γονείς. Βασικά μέσα που επιλέχθηκαν ήταν η μουσική και οι επιμέρους δραστηριότητες που πηγάζουν από αυτή, όπως για παράδειγμα το μουσικό παιχνίδι, η εκτέλεση μουσικής και το τραγούδι.

Η μέθοδος περιελάμβανε φροντιστές και παιδιά ηλικίας δύο μέχρι τεσσάρων ετών, τα οποία έλαβαν μέρος σε εβδομαδιαίες συνεδρίες. Η ερευνητική ομάδα στηρίχθηκε σε δεδομένα μέσω παρατήρησης, βασισμένη στη «SALTMusicScale», η οποία εφαρμόζεται σε πέντε διαδοχικές φάσεις. Κύριος στόχος της μελέτης ήταν κατά τη διάρκεια των συνεδριών, να περιοριστεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, η παράμετρος της συνομιλίας ανάμεσα στα παιδιά και τους φροντιστές. Αντίστοιχα, δόθηκε έμφαση στην επικοινωνία μέσω μουσικών δραστηριοτήτων, κατάλληλων για παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας.

Στα ευρήματα που προέκυψαν από την περιπτωσιολογική μελέτη με τη χρήση της «SALTMusicScale» καταγράφεται και η διάδραση μεταξύ των παιδιών και των φροντιστών τους, η οποία συνήθως είχε ως αφετηρία τα ίδια τα παιδιά. Ανάμεσα σε άλλες, μια ένδειξη ευχαρίστησης και επικοινωνίας ήταν το «γέλιο», το οποίο συνδέεται άμεσα με το αίσθημα της αυτοπεποίθησης και την ανάπτυξη της εμπιστοσύνης ανάμεσα στο παιδί και το κοινωνικό του περιβάλλον. Συγκεντρώνοντας τις αναλύσεις, μετά από τη χρήση της μεθόδου SALTMusic, η μελέτη οδηγήθηκε στο συμπέρασμα, ότι η επικοινωνία των παιδιών βελτιώθηκε, όταν τα παιδιά και οι φροντιστές ενθαρρύνθηκαν να παίξουν και να αλληλεπιδράσουν με ήχους και να παράγουν μουσική.

Συνοψίζοντας, η παραπάνω μελέτη, η οποία αποτέλεσε πρακτική άσκηση με κύριες δραστηριότητες τον αυτοσχεδιασμό και το μουσικό παιχνίδι, προσφέρει μια τεκμηριωμένη απόδειξη της βελτίωσης της επικοινωνίας ανάμεσα στα παιδιά και τους φροντιστές τους και της αποβολής του στρες, μέσω της μουσικής τους συνομιλίας (Pitt, 2019).

Συμπεράσματα

Μετά από μια σειρά ποικίλων μελετών οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως, τα βρέφη έλκονται εκ φύσεως από την μουσική, με την ίδια να αποτελεί ένα από τα αρχικά και βασικότερα μέσα επικοινωνίας ανάμεσα στη μητέρα και το βρέφος. Τα νεογνά είναι ικανά, από πολύ νωρίς, να αναλύουν περίπλοκα μουσικά μοτίβα και ακούσματα, ακόμη και να κατηγοριοποιούν τους ήχους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ανταποκρίνονται άμεσα και να αναγνωρίζουν τη φωνή της μητέρας από τη γέννηση τους. Η μουσική στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένης της μουσικής με κίνηση και των νανουρισμάτων, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία αλληλεπίδρασης ανάμεσα στη μητέρα και το βρέφος.

Αρκετές μελέτες που ερεύνησαν το μουσικό άκουσμα από την ενδομήτρια, κιάλας, ζωή, απέδειξαν, πως η συχνή ακρόαση μουσικής κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης είχε θετικότερη επίδραση στην συμπεριφορά και ψυχική ανάπτυξη των βρεφών μετά τη γέννηση. Επιπλέον, όπως και αναφέρθηκε παραπάνω, διαπιστώνεται πως, τα μουσικά ακούσματα συμβάλλουν θετικά στη βελτίωση και διαμόρφωση των καθημερινών συμπεριφορών του βρέφους (όπως το κλάμα και ο ύπνος) και αργότερα στη δημιουργική και συναισθηματική του έκφραση. Επιπλέον, η μουσική αλληλεπίδρασή φροντιστή-παιδιού βοηθάει στην μείωση του στρες και ενισχύει την αίσθηση της ασφάλειας ανάμεσά τους. Η επικοινωνία μέσω νανουρισμάτων και τραγουδιών μεταξύ κηδεμόνα και παιδιού, ενισχύει σημαντικά τις επικοινωνιακές δεξιότητες και την ευεξία και των δύο πλευρών, καθώς, κατά αυτόν τον τρόπο, εδραιώνεται ένας ασφαλής δεσμός προσκόλλησης ανάμεσά τους. Εν κατακλείδι, η σύσταση και συνεχής εφαρμογή νέων μεθόδων και δράσεων που περιλαμβάνουν την επαφή, το λόγο και την αλληλεπίδραση γονέων και βρεφών με κύριο εργαλείο τη μουσική, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικές επιστημονικές πηγές για τη βελτιστοποίηση και ενίσχυση της πρώιμης επικοινωνίας ανάμεσα στο γονέα και το βρέφος.

Βιβλιογραφία

- Abrams, R. M., Griffiths, S. K., Huang, X., Sain, J., Langford, G. & Gerhardt, K. J. (1998). Fetal music perception: The role of sound transmission. *Music Perception*, 15, 307–317.
- Abrams, R. M., & Gerhardt, K. J. (2000). Fetal exposures to vibroacoustic stimulation. *Journal of Perinatology*, 20, 20-29.
- Arabin, B. (2002). Music during pregnancy. *Ultrasound in Obstetrics and Gynaecology*, 20, 425-430.
- Bergeson, T. R., & Trehub, S. E. (1999). Mothers' singing to infants and preschool children. *Infant Behaviour & Development*, 22(1), 51–64.
- Bergeson, T. R., & Trehub, S. E. (2002). Absolute Pitch and Tempo in Mothers' Songs to Infants. *Psychological Science*, 13(1), 72–75.
- Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *International Journal of Psycho Analysis*, XXXIX, 1-23.
- Bretherton, I. (1992). The origins of Attachment Theory: John Bowlby & Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Brown, L. L. (2012, May 7). The Benefits of Music Education. *PBS Kids for Parents*. Retrieved from: <https://www.pbs.org/parents/thrive/the-benefits-of-music-education>.
- Burke, N. (2018). *Musical Development Matters in the Early Years*. The British Association for Early Childhood Education. Retrieved from: <https://www.early-education.org.uk/musical-development-matters>.
- Children's Medical Group (2018, Oct. 10). Children and Music: Benefits of music in child development. Children's Medical Group. Retrieved from:

- <https://childrensmedicalgroup.net/children-and-music-benefits-of-music-in-child-development/>.
- Creighton, A. (2011). Mother-infant musical interaction and emotional communication: A literature review. *Australian Journal of Music Therapy*, 22, 37-56.
- Conrad, N. J., Walsh, J., Allen, J. M., & Tsang, C. D. (2011). Examining infants' preferences for tempo in lullabies and play-songs. *Canadian Journal of Experimental Psychology/Revue canadienne de psychologie expérimentale*, 65(3), 168-172.
- DeCasper, A. J. and Spence, M. J. (1986). Prenatal maternal speech influences newborns' perception of speech sounds. *Infant Behavior and Development*, 9, 135-150.
- Denham, S. A., Renwick, S. M., & Holt, R. W. (1991). Working and playing together: Prediction of preschool social-emotional competence from mother-child interaction. *Child Development*, 62(2), 242-249.
- Flom, R., Gentile, D. A., Pick, A. D. (2008). Infants' discrimination of happy and sad music. *Infant Behavior & Development*, 31, 716-728.
- Gogate, L. J., Bahrich, L., & Watson, J. D. (2000). A study of multimodal motherese: The role of temporal synchrony between verbal labels and gestures. *Child Development*, 71(4), 878-894.
- Hallam, S. (2010). The power of music: its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 28(3), 269-289.
- Hannon, E. E., & Trehub, S. E. (2005). Tuning in to musical rhythms: Infants learn more readily than adults. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 102(35), 12639-12643.
- Hepper, P. G., & Shahidullah, S. B. (1994). Development of fetal hearing. *Archives of Disease in Childhood*, 71, 81-87.
- Jucan, D., & Simion, A. (2015). Music background in the classroom: its role in the development of social-emotional competence in preschool children. *Social and Behavioral Sciences*, 180, 620-626.
- Ilari, B. (2002). Music Perception in the First Year of Life. *Early Child Development and Care*, 172(3), 311-322.
- Kisilevsky, S., Hains, S. M., Jacquet, A. Y., Granier-Deferre, C., & Lecanuet, J. P. (2004). Maturation of fetal responses to music. *Developmental Science*, 7, 550-559.
- Kugiumutzakis, G., & Trevarthen, C. (2015). Neonatal imitation. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2(16), 481-488.
- Landry, S. H., Smith, K. E., & Swank, P. R. (2006). Responsive parenting: Establishing early foundations for social, communication, and independent problem-solving skills. *Developmental Psychology*, 42(4), 627-642.
- Lecanuet, J. P. & Schaal, B. (1996). Fetal sensory competencies. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 68, 1-23.
- Longhi, E. (2009). 'Songese': maternal structuring of musical interaction with infants. *Psychology of Music*, 37(2), 196-198.
- Malloch, S., & Trevarthen, C. (2009). *Communicative musicality: Exploring the basis of human companionship (Vol. 1)*. Oxford University Press.

- Μπακατσή, Μ. (2008). *Η επίδραση της μουσικής στα έμβρυα*. [Πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας].
- Papatzikis, E., & Papatziki, S. (2015). Investigating heart rate and rhythm changes in an infant's music education course: A case study. *Psychology of Music*, 44(3), 587–606.
- Papousek, M., & Papousek, H. (1981). Musical elements in the infant's vocalization: Their significance for communication, cognition, and creativity In L. P. Lipsett (Ed.), *Advances in infancy research*, 1, 163-244. Ablex.
- Patel, A. D., & Daniele, J. R. (2003). An empirical comparison of rhythm in language and music. *Cognition*, 87, B35–B45.
- Persico, G., Antolini, L., Vergani, P., Costantini, W., Nardi, M. T., & Bellotti, L. (2017). Maternal singing of lullabies during pregnancy and after birth: Effects on mother-infant bonding and on newborns' behavior. Concurrent Cohort Study. *Women and Birth*, 30, 214-220.
- Pitt, J. (2019). Communicating through musical play: combining speech and language therapy practices with those of early childhood music education—the SALTmusic approach. *Music Education Research*, 22(1), 68-86.
- Sarrazin, N. (2016). *Music and the child*. Open SUNY Textbooks.
- Stefanics, G. (2007). Auditory temporal grouping in newborn infants. *Psychophysiology*, 44, 697–702.
- Thorpe, L. A. (1986, April). *Infants categorize rising and falling pitch*. Paper presented at the meeting of the International Conference on Infant Studies, Los Angeles.
- Trehub, S. E., & Thorpe, L. A. (1989). Infants' perception of rhythm: categorization of auditory sequences by temporal structure. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 43(2), 217-229.
- Trehub, S. E. (2001). Musical predispositions in infancy. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 930(1), 1-16.
- Trevarthen, C. (2015). Communicative Musicality or Stories of Truth and Beauty in the Sound of Moving. *Signata: Annals of Semiotics*, 6(3), 165-194.
- Τζανάκης, Π. & Αϊλαμάκης, Α. (2002). Η Μουσική Αγωγή ως μέσο ανάπτυξης του παιδιού μέσα από την αναλυτικοσυνθετική προσέγγιση της μουσικής και της γλώσσας. *Ψυχοπαιδαγωγική της προσχολικής ηλικίας, τόμος Β΄*. Εκδ. Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου, 984 – 992.
- Vlismas, W., Malloch S. & Burnham D. (2012). The effects of music and movement on mother–infant interactions. *Early Child Development and Care*, 18, 1669-1688.
- Volchegorskaya, E., Nogina, O. (2014). Musical Development in Early Childhood. *Social and behavioral Sciences*, 146, 364-368.
- Williams, K. E., Barrett, M. S., Welch, G. F., Abad, V., & Broughton, M. (2015). Associations between early shared music activities in the home and later child outcomes: Findings from the Longitudinal Study of Australian Children. *Early Childhood Research Quarterly*, 31, 113–124.
- Winkler, I., Haden, G. P., Ladinig, O., Sziller, I., & Honing, H. (2009). Newborn infants detect the beat in music. *PNAS: Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA*, 106(7), 2468-2471.

- Wolf, D. (2015). *Do lullabies matter?* Preliminary impact results from the Carnegie Hall Lullaby Project. Retrieved from: <http://www.carnegiehall.org/Lullaby>.
- Wolf, D. (2016). *Why making music matters: Singing, playing, moving, and sharing in the early years*. Research and paper commissioned by Carnegie Hall and in collaboration with Carnegie Hall's Weill Music Institute. Retrieved from: <https://www.carnegiehall.org/Blog/2016/01/Why-Making-Music-Matters-Music-and-Early-Childhood-Development>.
- Wolf, D. (2017). *Lullaby: Being Together, Being Well*. Report of qualitative findings from 10 Lullaby Projects in the New York City region. Retrieved from: <https://www.carnegiehall.org/Education/Social-Impact/Lullaby-Project>.

Ο **Δημήτρης Μπατσής** (PhD, M.A.), είναι απόφοιτος μουσικολόγος του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Anglia Ruskin University (Cambridge – United Kingdom). Συνέχισε τις σπουδές του στο Oxford Brookes University (Oxford – United Kingdom) της σχολής School of Art Publishing and Music, ολοκληρώνοντας επιτυχώς το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών με τίτλο «Contemporary Arts & Music». Είναι Διδάκτορας της Σχολής Καλών Τεχνών (Τμήμα Εικαστικών Τεχνών & Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων). Διδάσκει στο Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (Πανεπιστημιακός Υπότροφος). Το αντικείμενο μελέτης του είναι οι κοινωνιολογικοί και φιλοσοφικοί προβληματισμοί, που προκύπτουν στη μουσική παιδαγωγική, καθώς και η χρήση και εφαρμογή νέων μέσων έκφρασης στη μουσική αγωγή της προσχολικής ηλικίας. Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα συγκαταλέγονται ο ήχος και η μουσική ως βοηθητικοί παράγοντες στην αναπτυξιακή ψυχολογία του βρέφους και η διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση της μουσικοπαιδαγωγικής μέσω της τέχνης και της τεχνολογίας. Έχει πολυετή διδακτική εμπειρία της Μουσικοκινητικής και Μουσικής Αγωγής τόσο σε παιδικούς σταθμούς και μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όσο και σε πανεπιστημιακά ιδρύματα. Επιπρόσθετα, έχει εργαστεί ως δάσκαλος και καθηγητής μουσικής στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε Ελλάδα και Αγγλία. Έχει συμμετάσχει σε επιστημονικά συνέδρια με ανακοινώσεις και ομιλίες και έχει δημοσιεύσει σε επιστημονικά περιοδικά, σε πρακτικά συνεδρίων και τόμους βιβλίων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Επιπλέον, στην επιστημονική του δραστηριότητα περιλαμβάνεται η οργάνωση ημερίδων και συμμετοχή σε σεμινάρια και συνέδρια μουσικής αγωγής.
E-mail: dbatsis@gmail.com

Η **Αλεξάνδρα Νούσια** (PhD, M.A.) είναι Παιδαγωγός Προσχολικής Ηλικίας Απόφοιτη του τμήματος Προσχολικής Αγωγής του ΤΕΙ Ηπείρου. Συνέχισε τις σπουδές της στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ολοκληρώνοντας το διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, με τίτλο «Παιδαγωγικό παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην πρώτη σχολική ηλικία». Σήμερα είναι Διδάκτωρ του Παιδαγωγικού τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εργάζεται ως Ακαδημαϊκή Υπότροφος στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων / Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική ηλικία εκτελώντας διδακτικό και επιστημονικό έργο με γνωστικό αντικείμενο τα παιδαγωγικά. Το διδακτικό της έργο συμπληρώνει η διδασκαλία μαθημάτων του γνωστικού της αντικειμένου στη μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Κατά την επαγγελματική της πορεία, έχει εργαστεί σε Βρεφικούς και Παιδικούς Σταθμούς της χώρας με καθήκοντα βρεφονηπιοκόμου, έχοντας ως κύριο αντικείμενο την αγωγή και φροντίδα βρεφών και νηπίων. Το 2013 παρακολούθησε σεμινάριο

*Βρεφικού Μασάζ από τη Διεθνή Ένωση Βρεφικού Μασάζ (International Association of Infant Massage, IAIM) όπου και πιστοποιήθηκε ως Εκπαιδεύτρια Βρεφικού Μασάζ. Το ερευνητικό της ενδιαφέρον στρέφεται γύρω από την πρώιμη αγωγή και υγιή ανάπτυξη των παιδιών καθώς και τη μουσικοπαιδαγωγική ως κύριο μέσο αγωγής και ανάπτυξης κατά την πρώιμη παιδική ηλικία. Έχει λάβει μέρος με εισηγήσεις και επιστημονικές ανακοινώσεις σε Διεθνή, Ευρωπαϊκά και Πανελλήνια συνέδρια, καθώς και έχει κάνει δημοσιεύσεις σε περιοδικά και ιστοσελίδες. Έχει υπάρξει μέλος του Δ.Σ (παράρτημα Ιωαννίνων), της Παγκόσμιας Οργάνωσης Προσχολικής Αγωγής (OMEP).
E-mail: nousia.al@gmail.com*

Music as a basic communication factor between infant and parent

Dimitris Batsis, Alexandra Nousia

In this bibliographic research, particular emphasis is placed on music as a key factor of interaction and communication between parent and infant. Singing and lullabies, are the primary communication path between mother and infant enhancing tenderness and emotional closeness between them. The acoustic experience is regarded as a primary element of communication and the creation of safe bonding, thus secure attachment between mother and infant. Music as a key tool for interaction and communication between parents and early childhood children is noticed and investigated in the experimental studies of Carnegie Hall by Wolf and Pitt's SALTMusic method. The main conclusion of these two studies was that the use of music and the performance of specific musical activities suitable for infants and toddlers, cultivates, supports, and significantly optimizes communication between parents and infants. In addition, it contributes to the creation of a secure bond as it significantly strengthens the dual parent-child relationship.

Key words: music, communication, bonding theory, foetus -infant

Dimitri Batsis is a musicologist, he graduated in Music from Anglia Ruskin University (Cambridge – United Kingdom). He continued his studies at Oxford Brookes University (Oxford – United Kingdom), School of Art Publishing and Music, successfully completing the postgraduate program «Contemporary Arts & Music». He is a doctor of Fine Arts (the Department of Fine Arts and Art Sciences at the University of Ioannina). He is currently teaching at the Department of Early Years Learning & Care of the University of Ioannina (University Scholarship). His subject of study is the sociological and philosophical concerns that arise from music education, along with the use of new means of expression in preschool music education. His research comprises sound and music in the developmental psychology of infants and the cross-curricular (thematic)/interdisciplinary approach of music education through art and technology practices. He has an extensive teaching experience in the field of Music Education at both nurseries and post-secondary education, as well as in universities. Moreover, he has worked as a music teacher in primary schools and high-schools in Greece and the United Kingdom. He has participated in conferences with announcements and talks and has published articles in scientific journals, conference proceedings and book volumes in Greece and abroad. In addition, his scientific activity includes workshop coordination and participation in seminars and music education conferences.

E-mail: dbatsis@gmail.com

Alexandra Nousia is a Graduate of the Department of Preschool Education of the Technological Institute of Epirus (TEI). She continued her studies at the University of Thessaly, completing the two-year postgraduate program of the Department of Early Childhood Education, entitled «Pedagogical play and pedagogical material in the preschool age». Today she is a Doctor of the Pedagogical Department of Preschool Education of the University of Ioannina. She works as an Academic Scholar at the University of Ioannina /Department of Early Years Learning & Care, as a teacher and researcher in the subject of pedagogy. Her teaching work is complemented by the tuition of her specialty in post-secondary education. During her professional career, she has worked in preschool centers in the country with duties of a preschool teacher, focusing in the subject area of education and care of infants and toddlers. In 2013 she attended a Baby Massage seminar by the International Association of Infant Massage (IAIM) where she was certified as a Baby Massage Instructor. Her research interest revolves around early education and healthy development of children as well as music pedagogy as the main means of education and development in early childhood. She has participated in International, European and Greek conferences with talks and announcements and has publications in journals and websites. She has been a member of the Board (Ioannina branch), of the World Organization of Preschool Education (OMEP).

E-mail: nousia.al@gmail.com